

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію Артеменко Олени Вікторівни «Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Світові тенденції глобалізації, активний розвиток інформаційного суспільства, євроінтеграційні процеси в системі вищої освіти, інноватизація професійної підготовки педагогічних кадрів зумовили неабияку актуальність проблеми підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів. В умовах модернізації національної освітньої системи, яка відповідала б новим запитам суспільного життя, враховувала б кращі зразки світового досвіду, важливою стає активізація наукових досліджень студентської молоді, про що підкреслюється в державних документах (Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»). Отже, тема дослідження пов'язана з таким пріоритетним напрямом розвитку науки й техніки, що визначений Верховною Радою України, як забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів.

Особливого значення ця проблема набуває в підготовці майбутніх учителів саме філологічних спеціальностей. Наголосимо, що уроки мови й літератури мають значний потенціал у вихованні духовних цінностей, гуманістичного світогляду, загальної культури, комунікативної, соціальної, навчально-пізнавальної компетентностей учнів. У цьому контексті науково-дослідницька діяльність вчителя-словесника сприяє розширенню його лінгвістичних, літературознавчих, психолого-педагогічних знань, вияву інтелектуально-пізнавальних мотивів, формуванню дослідницьких умінь, актуалізації творчого потенціалу в сфері навчання й виховання учнів на уроках української мови й літератури.

Слід підкреслити, що дослідження виконувалося відповідно до науково-дослідної теми «Розвиток творчої особистості в історії та теорії педагогіки»

Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) (номер державної реєстрації 0114U006397).

О. В. Артеменко виявляє суперечливі тенденції у підготовці майбутніх учителів-філологів, повно й системно аналізує стан, внесок і межі розв'язання обраної проблеми. Дисертанткою чітко сформульовано науковий апарат дисертації; для досягнення мети, вирішення висунутих завдань і перевірки гіпотези дослідження використано сукупність взаємодоповнювальних наукових методів, які відображають діалектичну єдність теоретичного й емпіричного рівня пізнання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірність не викликають заперечень. Безсумнівною є й наукова новизна дослідження, оскільки О. В. Артеменко вперше розроблено, вичерпно аргументовано та апробовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності, ядром функціонування якої цілком правомірно визначено систему педагогічних умов з інноваційним методичним інструментарієм реалізації кожної з них. Науково цінним є й авторський підхід щодо конкретизації суті ключових понять дослідження, а саме «професійна підготовка майбутніх фахівців», «професійна підготовка майбутніх фахівців філологічних спеціальностей», «готовність до професійної діяльності», «готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей».

Варто підкреслити, що логіка структурування та викладення О. В. Артеменко матеріалу в трьох розділах дозволила їй системно й вичерпно розкрити теоретичні положення та методичні засоби вирішення поставленої проблеми.

Так, у першому розділі дисертації («Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності») чітко представлено теоретичне підґрунтя базових понять дослідження, зокрема висвітлено філософські витоки проблеми (с. 27-31), подано результати глибокої рефлексії позицій учених з метою розкриття таких понять, як «наука», «діяльність», «підготовка», «філологічна освіта» тощо (с. 29-37), що дозволило сформулювати авторське бачення сутності поняття «підготовка майбутніх учителів філологічних

спеціальностей» саме як цілеспрямованого процесу оволодіння професією, метою якого є фахівець з високим рівнем знань, соціального досвіду та системою компетентностей відповідно до стандартів.

Кваліфіковано, на нашу думку, схарактеризовано в діахронічному та синхронічному ракурсах підходи щодо сутності та особливостей організації науково-дослідницької діяльності студентів у вітчизняному (с. 38-58) та зарубіжному (с. 59-65) досвіді.

Позитивного схвалення заслуговує чітка авторська позиція щодо змісту та структури поняття «готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей», системоутворювальними компонентами якого цілком слушно виокремлено мотиваційно-цільовий, особистісний, операційно-діяльнісний, рефлексивний (с. 76-92).

Усе окреслене вище дозволило дисертантці виконати перше та частково друге завдання дослідження.

У другому розділі («Концептуальні засади та структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності») на високому змістовному рівні розкрито концепцію педагогічного впливу на процес заявленої підготовки студентів. Провідні позиції цієї концепції (зміна пріоритетних цілей професійно-педагогічної освіти; реалізація нової місії викладача вищої школи в європейському контексті; усвідомлення майбутніми педагогами особистісної відповідальності за результати своєї праці; наявність інтересу до наукових досліджень; поширення впливу науково-дослідної роботи як механізму реалізації творчого потенціалу студентської молоді та розвитку її професіоналізму; широка інтеграція змісту професійної освіти з університетською наукою; дотримання норм етичного кодексу вченого тощо) (с. 97-120), дійсно, забезпечують упровадження науково-дослідницької діяльності саме як стартової платформи цілісного, активного самотворення майбутніми учителями-філологами їхнього широкого наукового світогляду, методологічної культури, професійної компетентності.

Продуктивним видається й глибокий аналіз та аргументація розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності, реалізація якої й визначає неабияку практичну значущість дисертаційного дослідження. Вичерпними, з нашої позиції, є обґрунтування необхідності побудови авторської структурно-функціональної моделі (с. 122-123), аналіз підходів як методологічних орієнтирів її функціонування (особистісно-центрований, компетентнісний, квалітологічний, синергетичний, культурологічний, рефлексивний) (с.125-126), характеристика її блоків (організаційно-цільовий, змістово-процесуальний, діагностичний, результативний). Глибока теоретико-методологічна рефлексія дозволила дослідниці визначити та в повному обсязі аргументувати організаційно-педагогічні умови процесу підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності (с. 129-139). Як позитив слід відзначити й те, що О. В. Артеменко вдалося досить ґрунтовно й виважено розкрити критерії (ціннісно-орієнтаційний, когнітивно-інструментальний, оцінювально-результативний) та відповідні їм показники (с. 140-142), котрі виступили підґрунтям подальшого діагностувального дослідження. Усе зазначене вище дозволило вирішити друге, третє та четверте завдання дослідження.

У третьому розділі («Експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності») детально розкрито етапи та засоби діагностики рівнів готовності студентів до цієї діяльності (с.147-158). Із глибоким знанням справи розроблено й впроваджено науково-методичний супровід авторської моделі (с. 158-180). Зокрема, в навчально-виховному процесі реалізовано такі інноваційні засоби, як організація консалтингової наукової школи (с. 159-162), що дозволило розширити у викладачів знання про новації у сфері організації наукових досліджень студентів. До суттєвих результатів дослідження, на наш погляд, можна віднести запропоновані О. В. Артеменко проблемні лекції, науковий гурток, рольові та ділові ігри, завдання дослідницького характеру, групові дискусії, диспути та інші. Безперечно цінним є впровадження дисертанткою спеціалізованого курсу «Технологія наукового пошуку у професійній діяльності учителя-філолога» (с. 173-174), що дозволило ознайомити

студентів з процедурами наукового пошуку, сформувані відповідні дослідницькі вміння, прагнення до засвоєння інноваційного педагогічного досвіду навчання мови й літератури, розширення філологічної ерудиції. Це дозволило вирішити п'яте завдання дослідження.

Наголосимо, що дисертанткою чітко визначено завдання констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту, обрано ефективні методи вимірювання, ґрунтовно проведено кількісний та якісний аналіз експериментальних даних. Слід відзначити широкий масив дослідження: експериментальна робота здійснювалася на базі п'яти вищих навчальних закладів України. Оформлення дисертації не викликає зауважень; матеріал викладено аргументовано, він відзначається доказовістю та переконливістю.

Дисертаційне дослідження вирізняється не лише багатством експериментально обґрунтованих результатів, чітким їх теоретичним узагальненням, а й постановкою запитань, що можуть скласти перспективну лінію дослідження проблем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей, зокрема вчителів української мови, іноземних мов.

Повнота викладу висновків та рекомендацій дослідження не викликає зауважень: так, О. В. Артеменко за темою дисертації опубліковано 24 одноосібних наукових праць, серед яких 9 статей – у провідних фахових виданнях України, 1 стаття – у зарубіжному виданні, 1 стаття – у виданні, котре входить до міжнародних наукометричних баз. Результати дослідження неодноразово доповідалися на всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Опубліковані навчально-методичні матеріали можуть бути використані у практиці роботи класичних, педагогічних і гуманітарних університетів, коледжів, закладів післядипломної професійної освіти, зокрема з метою оновлення змісту навчальних дисциплін «Педагогіка», «Основи наукових досліджень», «Методика навчання української мови та літератури в загальноосвітній школі», «Методика навчання іноземних мов та літератури в загальноосвітній школі», створення спеціалізованих курсів, написання курсових та магістерських робіт.

Зміст дисертації й публікацій відповідає спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; автореферат відображає основні положення дисертації.

Поряд із позитивною характеристикою роботи слід висловити певні зауваження й побажання:

1. У першому розділі дослідниця досить коректно аналізує питання реалізації активних методів навчання, зокрема дослідницького (с. 38-41), водночас, є доцільним розкрити більш ґрунтовно теоретичний доробок зарубіжної наукової думки (зокрема науковців Західної Європи, США).

2. У § 1.3, вивчаючи наукові позиції щодо суті готовності студентів до науково-дослідницької діяльності, має сенс схарактеризувати вимоги (на рівні, наприклад, профілю освітньої програми) до соціально-особистісних та фахових компетентностей не лише вчителів української мови, а й учителів іноземних мов, оскільки об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей без уточнення спеціалізації.

3. Подання матеріалу в дисертації та його аргументація значно виграли б, якби О. В. Артеменко, характеризуючи концепцію педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності, виокремила більш чітко, відповідно до яких позицій цієї концепції були запропоновані організаційно-педагогічні умови розробленої структурно-функціональної моделі (с. 97-120).

4. Варто було б, на нашу думку, представити в тексті дисертації більш детально засоби реалізації другої та третьої педагогічних умов, зокрема, навести приклади професійних ситуацій, пошуково-дослідницьких завдань, контрольно-діагностичних дослідницьких завдань пошукового характеру (с. 166-167), інтелектуальних розминок, дослідницьких квестів, таких методик, як «карусель», «поле знань», «брейн-ринг» тощо (с. 174), а також вказати тематику занять, на яких окреслені завдання впроваджувалися.

5. Враховуючи те, що експеримент був організований на базі декількох вищих навчальних закладів, має сенс розкрити результати констатувального та

контрольного етапів експерименту відповідного до кожного вишу та факультету (§ 3.3).

Висловлені зауваження і побажання не знижують теоретичної та практичної значущості роботи. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі вирішують конкретну наукову задачу підготовки студентів до науково-дослідницької діяльності, що має пріоритетне значення для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

Висновок: дисертація «Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження її автору – Артеменко Олені Вікторівні – наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

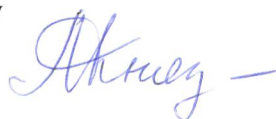
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,

професор кафедри французької філології

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

М. О. КНЯЗЯН

Підпис засвідчую:

кандидат хімічних наук, доцент,

секретар вченої ради

Одеського національного

університету імені І. І. Мечникова

С. В. КУРАНДО

11.12.2017